

ธรรมชาติและความเป็นสาเหตุของ "สาร"

2.1 ธรรมชาติของ "สาร"

2.1.1 "สาร" จำเป็นต้องมีอยู่จริง (Substance necessarily exists)

ธรรมชาติสำคัญประการแรกของ "สาร" คือ ความจำเป็นต้องมีอยู่¹ จากนิยามของ "สาร" ที่ว่า "สาร" หมายถึง สิ่งซึ่งสามารถดำรงอยู่ได้ด้วยตัวเอง และเราเข้าใจได้โดยตรงโดยไม่ต้องพึ่งมโนภาพของสิ่งอื่น แสดงให้เห็นว่า "สาร" มิได้เกิดจากสาเหตุภายนอก การมีอยู่เป็นสารัตถะของ "สาร" สปิโนซา ยืนยันว่า

ไม่มีสิ่งใดที่สามารถเป็นสาเหตุให้เกิด "สาร" ได้ ดังนั้น "สาร" จึงเป็นสาเหตุของตัวเอง นั่นคือ สารัตถะของ "สาร" จำเป็นต้องครอบคลุมถึงการมีอยู่ของ "สาร" ด้วย หรืออีกนัยหนึ่ง ธรรมชาติของ "สาร" คือ การมีอยู่²

ปัญหาเรื่อง สารัตถะและการมีอยู่ของ "สาร" เป็นปัญหาสำคัญในปรัชญาของ

¹ Spinoza, Ethics I, Prop. 7 p. 44. "It pertains to the nature of substance to exist."

² Ibid., Dem. "There is nothing by which substance can be produced (Coral Prop. 6). It will therefore be the cause of itself, that is to say (Def I), its essence necessarily involves existence, or, in other words, it pertains to its nature to exist."

สปีโนซาได้อธิพลจากแนวความคิดเดิมสองทาง³ คือ

1) ปรัชญาิว (Jewish Philosophy) นักปรัชญาิวสมัยกลางคิดว่าสารัตถะและการมีอยู่ของพระเจ้าเป็นสิ่งเดียวกัน คือ พระเจ้าจำเป็นต้องมีอยู่ แต่ไม่ได้หมายความว่าพระเจ้าเป็นภวนต์ที่แท้จริง (a "real" being) ซึ่งมีความหมายตรงกันข้ามกับ "ภวนต์ในความคิดฝัน" (fictitious being) การที่บอกว่าสารัตถะของพระเจ้าครอบคลุมถึงการมีอยู่ไม่ได้แสดงถึง การมีอยู่จริง ๆ (actual existence) ของพระเจ้า

2) ความคิดของเคส์การ์ทส์ เคส์การ์ทส์ได้อธิพลจาก เซนต์ แอน-แซลม์ (St. Anselm)⁴ ในการพิสูจน์การมีอยู่ของพระเจ้าแบบภวนต์วิทยา (Ontological Proof) ซึ่งเป็นการพิสูจน์โดยอ้างสารัตถะหรือธรรมชาติของพระเจ้าเอง

สปีโนซานำความคิดทั้งสองนี้มารวมกัน ถ้าจะพิจารณาถึงความหมายของ "การมีอยู่จริง" ซึ่งมีมาตั้งแต่สมัยอริสโตเติลแล้วจะพบว่า ตามทรรศนะของอริสโตเติลนั้น "การมีอยู่" เป็นสิ่งที่เติมเข้าไปเป็นพิเศษในสารัตถะของสิ่งๆ หนึ่ง แสดงว่า "การมีอยู่" ไม่ใช่ตัวสารัตถะจริง ๆ สารัตถะเป็นสิ่งที่เราได้จากคำนิยาม ตัวอย่างเช่น เรามีความเข้าใจในภาพของมนุษย์และสารัตถะของมนุษย์ เราจึงสามารถนิยามความหมายของ "มนุษย์" ได้ แต่การนิยามไม่ใช่การพิสูจน์ถึงความมีอยู่ของมนุษย์จริง ๆ การนิยามเป็นการตอบคำถามที่ถามว่า สิ่ง ๆ หนึ่งคืออะไร (what a thing is) ไม่ใช่สิ่ง ๆ

³ Harry Austryn Wolfson, The Philosophy of Spinoza,

(New York : Meridian Books, 1960), pp. 121-9.

⁴ St. Anselm of Canterbury (1033 - 1109) เกิดในอิตาลี เป็นนักปรัชญาคริสเตียน ที่ได้รับแนวความคิดมาจาก เซนต์ ออกัสติน เขาคิดว่าความเชื่อและความศรัทธาเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องมาก่อนเหตุผลและความเข้าใจ.

หนึ่งมีอยู่หรือไม่ (whether a thing is) ค่ายเหตุนี้การนิยามจึงไม่ใช่การพิสูจน์ถึงการมีอยู่ของสิ่งใดสิ่งหนึ่งจริง ๆ มันพิสูจน์แต่เพียงววนามนั้นมีอยู่เท่านั้น การยืนยันความมีอยู่ของสิ่งหนึ่งจริง ๆ นั้น สามารถกระทำได้โดยการอธิบายคุณสมบัติของสิ่งนั้น

อาวีแค้นนา⁵ (Avicenna) มีความเชื่อตามทฤษฎีของอริสโตเติลถึงกล่าวแมกระนั้นอาวีแค้นนา ก็ยังถือเป็นกรณียกเว้นสำหรับพระเจ้า เขาเชื่อว่าในกรณีของพระเจ้านั้นสาระและ การมีอยู่ของพระองค์เป็นสิ่งเดียวกัน (essence and existence are identical) ความคิดถึงกล่าวข้างต้นของอริสโตเติลที่สปีโนซารับมานั้น สปีโนซาบอกว่า

คำนิยามของสิ่งใดสิ่งหนึ่งมิได้รวมถึงสิ่งเฉพาะหน่วยจำนวนหนึ่ง เพราะคำนิยามแสดงถึงธรรมชาติของสิ่งที่มีนิยามเท่านั้น เช่น นิยามของรูปสามเหลี่ยมก็แสดงถึงธรรมชาติของรูปสามเหลี่ยมเท่านั้น มิได้รวมความถึงรูปสามเหลี่ยมที่มีอยู่จริง ๆ จำนวนหนึ่ง⁶

⁵ Avicenna (980-1037) เป็นนักปรัชญาชาวเปอร์เซียที่มีงานเขียนมากมายและเป็นที่แพร่หลายมาก ความคิดทางปรัชญาของเขาได้รับอิทธิพลจากปรัชญาของอริสโตเติลและปรัชญาของโพลลาโทนิค งานเขียนของเขาได้ถูกแปลเป็นภาษาละตินและได้ชื่อว่า เป็น "revival of Aristotle" ในตอนปลายศตวรรษที่ 12 และต้นศตวรรษที่ 13

⁶ Spinoza, op.cit., Prop 8. Note 2 "...a definition does not involve or express any certain number of individuals, since it express nothing but the nature of the thing defined. For example, the definition of a triangle expresses nothing but the simple nature of a triangle, and not any certain number of triangles."

ส่วนความคิดของ อารีเค็นนา นั้นเราจะเห็นได้จากการที่สปีโนซายืนยันว่า "สาร์ตตะของสิ่งทั้งหลายที่เกิดจาก "พระเจ้า" ไม่ครอบคลุมถึงการมีอยู่ของสิ่งนั้น ๆ" ⁷ แต่สำหรับ "พระเจ้า" นั้นไม่เหมือนกับสิ่งอื่น ๆ ความแตกต่างระหว่าง "พระเจ้า" กับ สิ่งสร้างคือ สาร์ตตะและการมีอยู่ของพระเจ้านั้นได้แตกต่างกัน ส่วนสิ่งอื่น ๆ นั้น สาร์ตตะของมันแตกต่างจากการมีอยู่ของสิ่งนั้น ๆ ⁸ การปฏิเสธความแตกต่างระหว่างสาร์ตตะ และการมีอยู่ของ "พระเจ้า" มาจากพื้นฐานความเชื่อของพวกยิวที่ว่า ในสิ่งทั้งหลายนั้น การมีอยู่ของมันเป็นส่วนที่เพิ่มขึ้นในสาร์ตตะของมันเพราะมันต้องพึ่งสาเหตุบางอย่าง แต่ "พระเจ้า" ไม่ได้เกิดจากสาเหตุใดทั้งสิ้นเพราะฉะนั้นการมีอยู่ของ "พระเจ้า" ต้องเป็นสิ่งที่เดียวกัน จากพื้นฐานความคิดดังกล่าว สปีโนซา จึงพิสูจน์ในทฤษฎีบทที่ 7 เพื่อยืนยันว่า สาร์ตตะของ "พระเจ้า" ต้องครอบคลุมถึงการมีอยู่ด้วย เพราะ "พระเจ้า" มิได้เกิดจากสาเหตุใด (causeless) สถานะเช่นนี้มักปรัชญาสมัยกลางใช้คำว่า ความมีอยู่โดยจำเป็น (necessary existence) แต่สปีโนซาใช้ว่า "ความเป็นสาเหตุในตัวเอง" (cause of itself) สปีโนซาอธิบายว่า เรารู้จักสิ่งต่าง ๆ ได้โดยผ่านสาเหตุของมัน แต่สำหรับสิ่งที่ปราศจากสาเหตุนั้น เราสามารถรู้จักสาร์ตตะของมันได้โดยตรง ด้วยเหตุนี้เขาจึงบอกว่า

ข้าพเจ้ายืนยันว่ามีภวันต์เพียงหนึ่งเท่านั้น ซึ่งธรรมชาติของมันคือ การมีอยู่ นั่นคือ ภวันต์ดังกล่าวเท่านั้นที่มีความสมบูรณ์ตั้ง

⁷ Ibid., Prop 24. "The essence of things produced by God does not involve existence."

⁸ Ibid., Ax. 7.

หมกในตัวเอง ซึ่งข้าพเจ้าเรียกว่า "พระเจ้า" ⁹

นอกจากนี้สปีโนซายังได้แนวความคิดเรื่อง การพิสูจน์การมีอยู่ของ "พระเจ้า" จากเคสการตัดสิน จากความเชื่อที่ว่าสารัตถะและการมีอยู่ของ "พระเจ้า" เป็นสิ่งเดียวกัน นำไปสู่การพิสูจน์การมีอยู่ของ "พระเจ้า" ในทฤษฎีบทที่ 7 และ 11 โดยอ้างว่า "พระเจ้า" หรือ "สาร" ซึ่งประกอบด้วยความลักษณะที่ไม่มีขอบเขตจำกัด โดยที่คุณลักษณะแต่ละหน่วยแสดงสารัตถะที่เป็นนิรันดร์ และไม่มีขอบเขตจำกัดนั้นจำเป็นต้องมีอยู่จริง" ¹⁰ ในทฤษฎีบทที่ 11 นี้ สปีโนซาแสดงการพิสูจน์ 4 ข้อ ¹¹ ดังนี้

1) ถ้าปฏิเสธว่า "พระเจ้า" ไม่มีอยู่จริง ก็แสดงว่า สารัตถะของ "พระเจ้า" มิได้ครอบคลุมถึงการมีอยู่จริงด้วย ซึ่งเป็นเรื่องไร้สาระ ทั้งนี้เพราะในทฤษฎีบทที่ 7 ได้พิสูจน์มาแล้วว่า "สารัตถะของ "พระเจ้า" คือการมีอยู่ สารัตถะและการมีอยู่ของ "พระเจ้า" ไม่สามารถแยกจากกันได้ คุณที่คุณสมบัติของรูปสามเหลี่ยมที่ว่ามุมทั้งสามรวมกันเท่ากับสองมุมฉาก ไม่สามารถแยกจากรูปสามเหลี่ยมได้ เพราะฉะนั้น "พระเจ้า"

⁹ Spinoza, "Epistola 35," Spinoza Selections, Ed. John Wild (London : Scribner's sons, 1930), p.446. "I assert that there can only be one Being whose essence belongs to its nature, that is, that Being only which possesses all perfections in itself, and which I shall call God."

¹⁰ Spinoza, Ethics I. Prop 11. "God or substance consisting of infinite attributes, each one of which expresses eternal and infinite essence, necessarily exists."

¹¹ Ibid., Dem.

จำเป็นต้องมีอยู่จริง

2) การที่สิ่งใดสิ่งหนึ่งจะมีอยู่จริงหรือไม่นั้นต้องมีเหตุผล (reason) หรือสาเหตุ (cause) เช่น การที่รูปสามเหลี่ยมมีอยู่จริงก็ต้องมีเหตุผลหรือสาเหตุว่าทำไมจึงมีอยู่ และการที่รูปสามเหลี่ยมไม่มีอยู่ก็ต้องมีเหตุผลหรือสาเหตุที่เป็นอุปสรรคขัดขวางการมีอยู่ของมันเช่นเดียวกัน เหตุผลหรือสาเหตุดังกล่าวนี้ถ้าไม่มีอยู่ในธรรมชาติของสิ่งนั้นก็อยู่ภายนอก เช่น จากธรรมชาติของวงกลมจตุรัส (square circle) ทำให้เรารู้ว่า มันไม่มีอยู่จริง เพราะมันเป็นปฏิปท (contradiction) ในทำนองเดียวกันจากธรรมชาติของ "สาร" เป็นเหตุผลที่ทำให้เรารู้ว่า "สาร" ต้องมีอยู่จริง เพราะธรรมชาติของ "สาร" ครอบคลุมถึงการมีอยู่ด้วย

3) ความไม่สามารถมีอยู่ได้ แสดงถึง ความไม่มีอำนาจและความสามารถมีอยู่ได้เป็นการแสดงอำนาจอย่างหนึ่ง ถ้าสิ่งที่มีขอบเขตจำกัดเท่านั้นที่มีอยู่จริง ก็แสดงว่าสิ่งที่มีขอบเขตจำกัดมีอำนาจมากกว่า ภาวณ์ที่ไม่มีขอบเขตจำกัดอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นเรื่องไร้สาระ

4) ความสามารถในการมีอยู่เป็นอำนาจ "พระเจ้า" เป็นสิ่งที่มีอำนาจสูงสุด และอำนาจในการมีอยู่ของ "พระเจ้า" เป็นอำนาจที่ได้จากตัวเอง ดังนั้น "พระเจ้า" ซึ่งมีอำนาจไม่มีขอบเขตจำกัดอย่างแท้จริง จึงจำเป็นต้องมีอยู่จริง

การพิสูจน์ของสปีโนซาข้างต้นนี้ เป็นการพิสูจน์เชิงภวัญวิทยา (Ontological Argument) ซึ่งเป็นการพิสูจน์การมีอยู่ของ "พระเจ้า" จากสาระัตถะของ "พระเจ้า" เอง นอกจากนี้การพิสูจน์ของสปีโนซายังอยู่บนพื้นฐานความคิดที่ว่า ความรู้เรื่องการมีอยู่ของ "พระเจ้า" เป็นความรู้ที่เราสามารถรู้ได้โดยตรง โดยไม่ต้องผ่านตัวกลางและถือว่าเป็นความรู้ที่ชัดเจน แน่นนอนในการพิสูจน์แต่ละข้อของอ้างถึงมโนคติ เรื่อง "พระเจ้า" กล่าวคือ ข้อแรกอ้างถึงมโนคติเรื่อง "พระเจ้า" ในฐานะที่เป็นภวัญซึ่งมีสาระัตถะครอบคลุมถึงการมีอยู่ (Being whose essence involves existence) การพิสูจน์ข้อสอง

อ้างถึงลักษณะที่เป็นสาเหตุในตัวเองของ "พระเจ้า" ¹² การพิสูจน์ข้ออ้างถึง ความไม่มีขอบเขตจำกัดของ "พระเจ้า" และการพิสูจน์ข้อที่อ้างถึง ความมีอำนาจสูงสุดของ "พระเจ้า" การพิสูจน์ข้อแรกนั้นสามารถทำเป็น รูปนिरนัย (Syllogism) ได้ดังนี้

ถ้าเรามีมโนคติที่แจ่มแจ้งและชัดเจนว่า "พระเจ้า" เป็นภวณัตที่มีสัตวฤๅครอบคลุมถึงการมีอยู่ เราจะรู้ได้โดยตรงว่า "พระเจ้า" กองมีอยู่จริง แต่เรามีมโนคติที่แจ่มแจ้งและชัดเจนว่า "พระเจ้า" เป็นภวณัตที่มีสัตวฤๅครอบคลุมถึงการมีอยู่ เพราะฉะนั้น เราจึงรู้ได้โดยตรงว่า "พระเจ้า" มีอยู่จริง ¹³

ในการพิสูจน์ข้อที่สอง สมีโนชาได้จากการพิสูจน์ของเคส์การ์ตส์ใน Meditation 3 ¹⁴ ซึ่งเป็นการพิสูจน์การมีอยู่ของ "พระเจ้า" จากการมีอยู่ของตัว

¹² การพิสูจน์ข้อสองนี้มีลักษณะเป็นจักรวาลวิทยา (Cosmological proof) ทั่วๆ ไปในแง่ที่อ้างความเป็นสาเหตุ การพิสูจน์เชิงจักรวาลวิทยาเป็นการพิสูจน์การมีอยู่ของพระเจ้าโดยอ้างสาเหตุ เพราะเชื่อว่า เราสามารถสืบสาวความเป็นสาเหตุและผลของสิ่งต่าง ๆ ได้ จนถึงสิ่งที่ไม่ต้องพึ่งสิ่งอื่นเพื่อการมีอยู่คือ พระเจ้า

¹³ Wolfson, op.cit., p. 184. "If we have a clear and distinct idea of God as a being whose essence involves existence, then God is immediately perceived by us to exist. But we have a clear and distinct idea of God as a being whose essence involves existence. Therefore, God is immediately perceived by us to exist."

¹⁴ Rene' Descartes, A Discourse on Method : Meditation on the First Philosophy, Principles of Philosophy, Tr. by John Veitch (London : Dent, 1969), pp. 95-110.

เองจึงมีลักษณะเป็นการพิสูจน์เชิงจักรวาลวิทยา เหมือนกันในแง่ที่อ้างผลเพื่อนำไปสู่สาเหตุ คือ อ้างการมีอยู่ของตัวเองก่อนซึ่งแตกต่างจากนักปรัชญาสมัยกลางที่อ้างการมีอยู่ของโลกที่เป็นเช่นนี้เพราะเคสการ์ตส์ยึดหลักที่ว่า ปรัชญาของเขาจะเริ่มด้วยการสงสัยทุกอย่าง ดังนั้นสิ่งที่เขาแน่ใจได้จริง ๆ นั้น คือ ตัวของเขาเอง เขาจึงอ้างการมีอยู่ของตัวเองเป็นอันดับแรก แต่สปีโนซายืนยันความรู้ที่แจ่มแจ้งและแน่นอนเกี่ยวกับ "พระเจ้า" ที่ไม่มีขอบเขตจำกัดซึ่งเราสามารถรู้ได้โดยตรง เขาไม่เห็นด้วยกับการพิสูจน์การมีอยู่ของ "พระเจ้า" โดยสรุปจากการมีอยู่ของโลกหรือของสิ่งที่มีขอบเขตจำกัด เช่น ตัวเราเอง สปีโนซาจึงเริ่มด้วยการยืนยันความมีอยู่จริงของ "พระเจ้า" แต่การพิสูจน์ "พระเจ้า" ของสปีโนซา คือ การแสดงให้เห็นว่าสิ่งซึ่งไม่มีใครสามารถสงสัยการมีอยู่ของมันได้ หรือ ธรรมชาตินั้น เป็นสิ่งเดียวกับ "พระเจ้า" อาจกล่าวได้ว่า สปีโนซาต้องการยืนยันว่า ธรรมชาติทั้งหมดคือ "พระเจ้า" 15

2.1.2 "สาร" เป็นสิ่งไม่มีขอบเขตจำกัด

ธรรมชาติสำคัญอีกประการหนึ่งของ "สาร" ตามทฤษฎีของสปีโนซา นอกจากการมีอยู่จริงแล้ว ได้แก่ความไม่มีขอบเขตจำกัด สปีโนซายืนยันว่า "สาร จำเป็นต้องเป็นสิ่งไม่มีขอบเขตจำกัด" 16 เราจึงต้องพิจารณากันก่อนว่าสปีโนซาใช้คำว่า "ไม่มีขอบเขตจำกัด" ในความหมายอย่างไร ในหนังสือ *ethics* สปีโนซาพูดถึงความไม่มีขอบเขตจำกัดสองแบบ คือ ความไม่มีขอบเขตจำกัดอย่างแท้จริง (*absolutely infinite*) และความไม่มีขอบเขตจำกัดในชนิดของมัน (*infinite in its own*

15 E.M. Curley, Spinoza's Metaphysics (Cambridge : Harvard University Press, 1969), p. 41-2.

16 Spinoza, Ethics I, Prop. 8. "Every substance is necessarily infinite."

kind) ทรรกณะกั๊งกลาวสปีโนซาไค้จากนักปรัชญาสมัยกลางซึ่งแบ่งสิ่งที่ไม่ใช่ขอบเขตจำกัด เป็นสองความหมายกว้าง ๆ ¹⁷ คือ

1) ความไม่มีขอบเขตจำกัดของคุณา ซึ่งแยกออกเป็น

ก. คุณาที่เกี่ยวกับขนาด หมายถึง ระยะทางหรือความยาวที่ไม่จำกัด คือไม่มีที่สิ้นสุด หรือไม่มีขอบเขต

ข. คุณาที่เกี่ยวกับจำนวน หมายถึง การที่มีจำนวนไม่จำกัด

2) ความไม่มีขอบเขตจำกัดของสารัตถะ หมายความว่าถึงสิ่งที่สารัตถะของมันเป็นเอกลักษณ์ และไม่สามารถเปรียบเทียบกับสิ่งใด ๆ ไค้ จึงไม่มีสิ่งใดสามารถจำกัดมันได้

ในปรัชญาของสปีโนซานั้น สิ่งที่มีขอบเขตจำกัด (finite) คือสิ่งที่สามารถเปรียบเทียบได้ และเนื่องจากสิ่งที่เหมือนกันเท่านั้นจึงจะสามารถเปรียบเทียบกันได้ เพราะฉะนั้นสิ่งที่มีขอบเขตจำกัด จึงหมายความว่าถึงการรวมกลุ่มของสิ่งที่เหมือนกัน สิ่งที่ไม่มีความสัมพันธ์กัน เราไม่สามารถเปรียบเทียบได้เพราะมันไม่มีความเหมือนหรือแตกต่างที่จะให้เราเปรียบเทียบ เราจะเปรียบเทียบได้เฉพาะของที่เป็นชนิดเดียวกันเท่านั้น คือ มีสารัตถะเหมือนกัน แตกต่างกันในค่านคุณสมบัติ เช่น ขนาด, สี, เท่านั้น สิ่งที่มีขอบเขตจำกัด จึงเป็นสิ่งที่สามารถเปรียบเทียบได้กับสิ่งอื่นในประเภทเดียวกัน ดังนั้นสปีโนซาจึงกล่าวว่า

สิ่งที่เรียกว่าเป็นสิ่งที่ไม่มีขอบเขตจำกัดในชนิดของมัน สามารถถูกจำกัดโดยสิ่งอื่นที่มีธรรมชาติเหมือนกัน ตัวอย่างเช่น ราง ๆ หนึ่งเป็นสิ่งที่ไม่มีขอบเขตจำกัด เพราะเราสามารถคิดถึงรางที่ยิ่งใหญ่กว่านั้นไค้ ในทำนองเดียวกัน ความคิดหนึ่งก็ถูกจำกัดโดยอีกความคิดหนึ่งไค้ แตรางจะไม่ถูกจำกัดโดยความคิด หรือความ

¹⁷ Wolfson, op.cit., p. 133-4.

คิดก็ไม่ถูกจำกัดโดยวาง (เพราะมันไม่ใช่สิ่งที่เป็นชนิดเดียวกัน)¹⁸

สำหรับสิ่งที่ไม่มีขอบเขตจำกัดนั้น สปิโนซาแบ่งเป็นสองพวกคือ

1) สิ่งที่ไม่มีขอบเขตจำกัดในชนิดของมัน หมายความว่าถึงสิ่งซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับสิ่งอื่น ๆ ที่อยู่ในประเภทเดียวกันแล้ว ปรากฏว่าคุณสมบัติของมันเหนือกว่าคุณสมบัติของสิ่งอื่น สปิโนซา ถือว่าคุณลักษณะเป็นที่ไม่มีขอบเขตจำกัดประเภทนี้

2) สิ่งที่ไม่มีขอบเขตจำกัดอย่างแท้จริง หมายความว่าถึง สิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ (unique) และอยู่นอกเหนือการเปรียบเทียบใด ๆ ทั้งนี้เพราะเราไม่สามารถจำกัดมันไว้ในประเภทเดียวกับสิ่งอื่นได้ มันมีสาระัตถะของตัวเองโดยเฉพาะ "สาร" หรือ "พระเจ้า" ในปรัชญาของสปิโนซา เป็นสิ่งที่ไม่มีขอบเขตจำกัดอย่างแท้จริงดังกล่าวนี

ความไม่มีขอบเขตจำกัดของ "สาร" ได้จากนิยามของมันที่บอกว่า เป็นสิ่งซึ่งสามารถดำรงอยู่ได้โดยตัวเอง ไม่ต้องพึ่งสาเหตุจากภายนอก สิ่งที่มีขอบเขตจำกัดต้องถูกจำกัดโดยสิ่งอื่น ในเมื่อ "สาร" ไม่ต้องอาศัยสิ่งอื่นจึงไม่ถูกจำกัดโดยสิ่งใดทั้งสิ้น สปิโนซาพิสูจน์ว่า "สาร" เป็นสิ่งที่ไม่มีขอบเขตจำกัดอย่างแท้จริง โดยบอกว่า "สาร" ที่มีธรรมชาติหรือคุณลักษณะเหมือนกันนั้น มีเพียงหน่วยเดียวเท่านั้น เพราะถ้า "สาร" มีธรรมชาติเหมือนกัน ก็แสดงว่ามันไม่แตกต่างกันจนกลายเป็น "สาร" อีกหน่วยหนึ่งได้ ในเมื่อ "สาร"

¹⁸ Spinoza, Ethics I, Def 2. "That thing is called finite in its own kind which can be limited by another thing of the same nature. For example, a body is called finite because we always conceive another which is greater. So a thought is limited by another thought; but a body is not limited by a thought, nor a thought by a body."

เป็นหนึ่งในสิ่งไม่มีอะไรมา กำหนดหรือจำกัดมันได้ "สาร" จึงเป็นสิ่งไม่มีขอบเขตจำกัดอย่างแท้จริง¹⁹

ปัญหาเกี่ยวกับความไม่มีขอบเขตจำกัดเป็นความสับสนที่เกิดขึ้น เพราะเราไม่แยกความแตกต่างระหว่างความไม่มีขอบเขตจำกัดอย่างแท้จริง กับความไม่มีขอบเขตจำกัดในชนิดของมัน²⁰ เป็นต้นว่า "สาร" คือ สิ่งที่ไม่มีความจำกัดอย่างแท้จริง เนื่องจากธรรมชาติหรือสาระัตถะของมันเอง ดังนั้นมันจึงเป็นปฏิทรรศน์ (contradiction) ที่เราจะคิดว่า "สาร" เป็นสิ่งที่มีขอบเขตจำกัด มโนภาพของเราเกี่ยวกับ "สาร" เป็นเรื่องความเป็นนิรันดร์ (eternity) ส่วนความไม่มีขอบเขตจำกัดของอัญรูปที่ไม่จำกัด (infinite modes) นั้นเป็นผลสืบเนื่องมาจากสาเหตุ (cause) ของมันเท่านั้น เนื่องจากมันเกิดจากสาเหตุที่ไม่จำกัดอย่างแท้จริง คือ "สาร"²¹

นอกจากนี้ "สาร" ยังเป็นสิ่งที่ไม่มีขอบเขตจำกัดในด้านเวลา คือ เป็นนิรันดร์ (eternal) เพราะถ้าการมีอยู่ของ "สาร" หรือ "พระเจ้า" มีอยู่ในเวลาที่จำกัด (duration) "พระเจาก็ไม่ใช่ผู้พิชิต (omniscient)²² การมีอยู่ของ "พระเจ้า"

¹⁹ Spinoza, Ethics I, Def. 8. dem.

²⁰ Spinoza, "Epistola 12," op.cit., pp. 410-7.

²¹ Martial Gueroult, "Spinoza's letter on the Infinite (Letter XII, to Louis Meyer), Spinoza, Ed. Marjorie Grene (Garden City : Anchor Books, 1973), p. 183-7.

²² Benedict De Spinoza, The Principles of Descartes, Philosophy, Tr. Halbert Hains Britan (La Salla, The Open Court Publishing Company, 1974), p. 53.

มิได้อยู่ในเวลาใดเวลาหนึ่ง ในความเป็นนิรันดร์นั้นไม่มีจุดเริ่มต้นหรือจุดจบหรือเวลา ก่อนหรือหลังแต่อย่างใด คือไม่มีเวลาอดีต ปัจจุบัน หรืออนาคต ถ้า "พระเจ้า" ไม่เป็นนิรันดร์ และมีอยู่ในเวลาที่จำกัด ก็แสดงว่า การมีอยู่ไม่ใช่สาระัตถะของ "พระเจ้า" ซึ่งขัดกับนิยามจึงเป็นไปได้ ดังนั้น "พระเจ้า" ต้องเป็นนิรันดร์ "สาร" เป็นสิ่งไม่มีขอบเขตจำกัดในทุก ๆ ด้าน เพราะมันมีอยู่โดยตัวเองและมีคุณลักษณะที่ไม่มีขอบเขตจำกัดด้วย คุณลักษณะเป็นสิ่งที่ไม่มีขอบเขตจำกัดในชนิดของมันเท่านั้น ไม่เหมือนกับ "สาร" ซึ่งไม่มีขอบเขตจำกัดอย่างแท้จริง

2.1.3 "สาร" เป็นหนึ่งเดียว (Substance is Unique)

เนื่องจาก "สาร" เป็นสิ่งที่ไม่มีขอบเขตจำกัด จึงมี "สาร" เพียงหน่วยเดียวเท่านั้น ความหลายหลากจะเป็นไปได้เฉพาะกับสิ่งที่มีขอบเขตจำกัด ด้วยเหตุนี้ "สาร" ซึ่งไม่มีขอบเขตจำกัดอย่างแท้จริงจะมีมากกว่าหนึ่งหน่วยไม่ได้ ในทฤษฎีบทที่ 14 สปิโนซายืนยันว่า "นอกจาก "พระเจ้า" แล้ว ไม่มี "สาร" ใดสามารถมีอยู่หรือเราจะสามารถเข้าใจได้" ²³ ทรรศนะดังกล่าวนี้เป็นการปฏิเสธทฤษฎีของเคส์การ์ตส์ที่ว่า "สาร" มี 3 อย่างคือ พระเจ้า, จิต และสสาร สปิโนซามีความคิดว่า "สาร" ของเขามีความหมายเหมือนกับพระเจ้าในปรัชญาของเคส์การ์ตส์ จิต และสสารเป็นสิ่งที่เราจะรู้ได้ก็โดยการอาศัยพระเจ้า มันจึงไม่ใช่ "สาร" เกี่ยวกับเรื่องนี้ ซานัต कुमार เซน (Sanat Kumar Sen) เสนอทรรศนะไว้ดังนี้

ในทรรศนะของสปิโนซา ถ้าเราถือว่าจิตและสสารเป็น "สาร" โดยพิจารณาถึงความสัมพันธ์ของมันกับอัญรูปแล้ว เราก็อาจถือว่าตัวของจิตและสสารเองเป็นอัญรูปของ "สาร" ที่ยิ่งใหญ่กว่า

²³ Spinoza, Ethics I, Prop. 14. "Besides God no substance can be nor can be conceived."

ซึ่งเป็นที่พึ่งของมัน... แทนที่จะเรียกความคิดและการกินที่ว่า "สาร"
 สปิโนซาเรียกว่าคุณลักษณะ หรืออัญรูปของ "ภวัญ" ที่ไม่มีขอบเขต
 จำกัด, เป็นนิรันดรและเป็นหนึ่งซึ่งสามารถดำรงอยู่ได้ด้วยตัวเอง"
 คือ "พระเจ้า" 24

ยิ่งไปกว่านั้นจากนิยามที่ยืนยันว่า สารัตถะและการมีอยู่ของ "พระเจ้า" เป็นสิ่ง
 เดียวกัน เราจึงอาจอนุมาน (infer) ได้ว่า "พระเจ้า" เป็นหนึ่ง เมื่อเปรียบเทียบกับ
 บัจเจกวัตถุทั้งหลายซึ่งมีจำนวนมากมายนั้นจะพบว่า บัจเจกวัตถุต้องอาศัยสาเหตุภายนอก
 (external cause) เพื่อการมีอยู่ของมัน เพราะความหลายหลากมาจากเหตุภาย
 นอกเท่านั้น แต่ "พระเจ้า" หรือ "สาร" ของ สปิโนซาไม่มีสาเหตุจากภายนอก มันเป็น
 สาเหตุของตัวเอง การมีอยู่ของมันได้จากธรรมชาติของตัวเอง มันจึงจำเป็นต้องมีอยู่
 ดังนั้น "สาร" จะมีมากกว่าหนึ่งหน่วยไม่ได้ จึงมี "สาร" เพียงหน่วยเดียวคือ "พระเจ้า"
 การยืนยันความเป็นหนึ่งของ "สาร" ยังผลให้สปิโนซาสามารถหลีกเลี่ยงปัญหาที่ยุ่งยากที่
 อาจเกิดขึ้น ถ้าเชื่อในความหลายหลากของ "สาร" ได้ เช่น ถ้าเชื่อว่ามี "สาร"
 มากกว่าหนึ่งหน่วย มันก็จะกลายเป็นสิ่งที่มีขอบเขตจำกัดซึ่งขัดกับธรรมชาติของ "สาร"
 ซึ่งไม่มีขอบเขตจำกัด สปิโนซาจึงยืนยันว่า "สาร" มีเพียงหนึ่งหน่วย การกินที่และความ

24 Sanat Kumar Sen, A Study of the Metaphysics of Spinoza,
 (Calcutta : Navada Printing Works Private Limited, 1966), p.11-2.
 "If mind and matter, he says, are called substance in relation to
 their modes, then, following the same reason, they themselves
 could be regarded as modes of the higher substance on which they
 are said to depend... Instead of calling Thought and Extension
 substances, he designates them as attributes or as modes of 'the
 One, Eternal, Infinite Being, who exists through Himself,' i.e.,
 God"

คิดไม่ใช่ "สาร" แต่เป็นคุณลักษณะของ "สาร" ดังกล่าวนี²⁵

เป็นที่น่าสังเกตว่า สปีโนซาระเน้นการใช้คำว่า Unique เพื่อแสดงเอกภาพของ "พระเจ้า" (Unity of God) แทนที่จะใช้คำว่า One หรือ Single เขาให้เหตุผลว่า

การกล่าวว่า "พระเจ้า" เป็นหนึ่งหน่วยนั้นไม่ถูกต้องเหมาะสมนัก เพราะสิ่งที่เป็นหนึ่งหน่วยนั้นเราถือตามการมีอยู่ของมันไม่ใช่สารัตถะ เราไม่สามารถคิดถึงจำนวนของสิ่งทั้งหลายใด จุนกว่าเราจะจัดมันให้อยู่ในประเภทเดียวกันเสียก่อน ตัวอย่างเช่น คนที่มีเงินเหรียญหนึ่งเพนนีและเงินเหรียญหนึ่งดอลลาร์อยู่ในมือ จะคิดว่าเงินจำนวนสองเหรียญใดต่อเมื่อจัดให้เงินเพนนีและเงินดอลลาร์อยู่ในประเภทเดียวกัน และเรียกชื่อให้เหมือนกันเสียก่อน ถ้าถือว่าเงินทั้งสองตระกูลเป็นเงินเหรียญเหมือนกัน เขาก็อาจกล่าวได้ว่ามีเงินเหรียญอยู่จำนวนสองเหรียญ จะเห็นได้ชัดเจนวาสิ่งที่เราจะเรียกได้ว่าเป็นหนึ่งนั้นก็ต่อเมื่อมีสิ่งอื่นในประเภทเดียวกับมันอีก แต่เนื่องจากการมีอยู่ของ "พระเจ้า" คือสารัตถะของตัวเอง และเราไม่สามารถมีโนคติที่ว ๆ ไปเกี่ยวกับสารัตถะของ "พระเจ้า" ใด ดังนั้นคนที่บอกว่า "พระเจ้า"

เป็นหนึ่งในนั้นแสดงว่ายังไม่เข้าใจมโนคติของ "พระเจ้า" อย่างแท้จริง หรือไม่กี่คำก็ไม่เหมาะสม²⁶

คามทรศนะของสปีโนซา คำที่สมควรจะนำมาใช้เพื่อแสดงเอกภาพของ "พระเจ้า" คือคำว่า unique ซึ่งหมายความว่า "เป็นหนึ่งไม่มีสอง" การใช้คำว่า "เป็นหนึ่ง" ซึ่งหมายความว่า เป็นหนึ่งในจำนวนมากมายังไม่เหมาะสม เพราะความเป็นหนึ่งแสดงถึงจำนวน (number) ว่ายังมีสิ่งอื่นที่มีลักษณะเหมือนกัน หรือจัดอยู่ในประเภทเดียวกันมาเปรียบเทียบ แสดงว่าสิ่งนั้นแตกต่างจากสิ่งอื่นในประเภทเดียวกัน แต่ "พระเจ้า" ไม่อยู่ในสภาพเช่นนี้ เพราะ "พระเจ้า" คือ "สาร" อย่างเดียวที่มีอยู่ หมายความว่าถึงความ

²⁶ Spinoza, "Epistola 50," op.cit., p. 453. "...God can only very improperly be called the one or single,...a thing can only be said to be one or single in respect of its existence and not of its essence : for we do not conceive things under numbers until they have been subsumed under a common class. For example, he who holds in his hand a penny and a dollar will not think of the number two, unless he can call the penny and the dollar by one and the same name, such as pieces of money or coins : for then he can say that he has two pieces of money or two coins, because he calls the penny as well as the dollar a piece of money or coin. Hence it seems clear that nothing can be called one or single unless some other thing has first been conceived which agrees with it. But since the existence of God is His essence itself, it is certain that he who calls God one or single has no true idea of God, or is speaking of Him inappropriately."

เป็นจริงที่เป็นอิสระในตัวเอง อย่างแท้จริง ไม่มีสิ่งอื่นใดที่จะจัดอยู่ในประเภทเดียวกับ "สาร" หรือ "พระเจ้า" ได้ "สาร" มีลักษณะพิเศษเฉพาะตัวที่เราไม่สามารถนำสิ่งอื่นใดมาเปรียบเทียบได้ ดังนั้นเราจึงควรบอกว่า "สาร" เป็นหนึ่งไม่มีสอง ("Unique" or "One without a second" แทนที่จะบอกว่าเป็นหนึ่งในจำนวนมากมาย (one) ซึ่งอาจทำให้เกิดความสับสนได้

2.1.4 "สาร" เป็นสิ่งไม่มีองค์ประกอบและไม่สามารถแบ่งแยกได้ (Substance is simple and indivisible)

สปีโนซายืนยันเอกภาพของ "สาร" แต่ในขณะที่เดียวกันก็ยืนยันเรื่องคุณลักษณะจำนวนไม่จำกัดของ "สาร" ด้วย นักวิจารณ์บางคนจึงตีความว่า "สาร" คือเอกภาพที่ประกอบด้วยคุณลักษณะที่เป็นสิ่งเชิงเดี่ยวหรือไม่มีองค์ประกอบ แต่สปีโนซาคิดว่า "สาร" มิได้ประกอบด้วยสิ่งใดทั้งสิ้น มันเป็นสิ่งที่ไม่มีส่วนประกอบ (parts) เพราะถ้า "สาร" ประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ส่วนต่าง ๆ นั้นก็ต้องมีมาก่อน (Prior) "สาร" ซึ่งเป็นไปไม่ได้ "สาร" ต้องเป็นสิ่งเชิงเดี่ยว จะประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ไม่ได้ ทั้งนี้เพราะในธรรมชาติและความรู้ของเรานั้น ส่วนประกอบของสิ่งใดสิ่งหนึ่งต้องมีมาก่อนสิ่งนั้นซึ่งขัดกับธรรมชาติของ "สาร" ที่เป็นนิรันดร์²⁷

ซานต์ कुमार เชน อธิบายว่า "สาร" เป็นหนึ่งทั้ง ๆ ที่คุณลักษณะและอัญรูปของ "สาร" มีจำนวนมากมาย ทั้งนี้เพราะความหลากหลายของคุณลักษณะและอัญรูป

²⁷ Ibid., "Epistola 35," p. 445. "It must be simple, not composed of parts. For in Nature and in our knowledge the component parts of a thing must be prior to that which is composed of them. This is out of place in that which is by its own nature eternal."

ไม่ได้ แสดงว่าสาระัตถะของ "สาร" จะสามารถถูกแบ่งแยกออกเป็นส่วนต่าง ๆ ได้ คุณลักษณะทั้งหมดของ "สาร" ในความเป็นจริงนั้น เป็นคุณลักษณะอย่างเดี่ยว และไม่ว่ามันจะแตกต่างกันในลักษณะที่ปรากฏออกมาในความมีอยู่อย่างไรก็ตาม มันก็ไม่ได้มีผลต่อธรรมชาติของ "พระเจ้า" แต่ประการใดทั้งสิ้น ดังนั้นการยืนยันเรื่องคุณลักษณะจำนวนไม่จำกัดจึงไม่ขัดกับความเป็นสิ่งไม่มีองค์ประกอบของ "พระเจ้า" แต่อย่างใด²⁸

ถึงแม้ว่า "สาร" จะมีคุณลักษณะจำนวนไม่จำกัด "สาร" ก็ไม่ใช่สิ่งที่จะสามารถแบ่งแยกได้ ด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้

1) "สาร" ไม่มีองค์ประกอบ มันจึงแบ่งแยกไม่ได้ เพราะสิ่งที่มีองค์ประกอบเท่านั้นที่สามารถแบ่งแยกได้

2) "สาร" ไม่มีขอบเขตจำกัด จึงแบ่งแยกไม่ได้ เพราะสิ่งที่มีขอบเขตจำกัดเท่านั้นที่แบ่งแยกได้

3) การแบ่งแยกเป็นเรื่องที่ต้องถูกกระทำจากสาเหตุภายนอก แต่ "สาร" ไม่มีอะไรเป็นสิ่งภายนอก จึงแบ่งแยกไม่ได้

ในหนังสือ Ethics สปีโนซา อธิบายเรื่องนี้ในทฤษฎีบทที่ 12 - 13 ว่า "สาร" ซึ่งไม่มีขอบเขตจำกัดอย่างแท้จริง เป็นสิ่งที่ไม่สามารถแบ่งแยกได้ และพิสูจน์โดยอ้างเหตุผลว่า

ถ้า "สาร" เป็นสิ่งซึ่งสามารถแบ่งแยกได้แล้ว ส่วนที่ถูกแบ่งออกมาจะยังคงสามารถรักษาธรรมชาติของ "สาร" ที่ไม่มีขอบเขตจำกัดอย่างแท้จริงนั้นไว้ได้หรือไม่ ถารักษาไว้ได้ก็แสดงว่ามี "สาร" จำนวนมากมายที่มีธรรมชาติเหมือนกันซึ่งเป็นเรื่องราวสาระ (ทฤษฎีบทที่ 5 "สาร" ที่มีธรรมชาติอย่างเดียวกันจะมีเกินหนึ่งหน่วยไม่ได้ เพราะธรรมชาติของมัน

²⁸ Wolfson, op.cit., p. 119 - 120.

เหมือนกันเสียแล้ว มันก็เป็น "สาร" เดียวกัน) แต่ถ้ามันไม่
สามารถถูกธรรมชาติของ "สาร" นั้น (คือการมีอยู่) ไวก่
ก็แสดงว่า "สาร" ไม่มีอยู่ ซึ่งเป็นเรื่องไร้สาระเหมือนกัน
(ทฤษฎีบทที่ 11 "สาร" จำเป็นต้องมีอยู่จริง) ²⁹

ในจดหมายที่เขาเขียนถึงจอห์น ฮุดด์ (John Hudde) สปิโนซ่ายืนยันซ้ำ

อีกว่า

"สาร" ต้องเป็นสิ่งที่ไม่สามารถแบ่งแยกได้ ทั้งนี้เพราะถ้าแบ่ง
แยกได้ก็จะต้องแบ่งออกเป็นส่วน ๆ ที่อาจจะมีความเหมือน
เดิมหรือไม่ก็แตกต่างไปจากเดิม ถ้าส่วนที่แบ่งออกมามีธรรมชาติ
ที่แตกต่างออกไป มันก็จะสามารถถูกทำลายได้ แสดงว่ามันจะ
ไม่มีอยู่จริงก็ไค ซึ่งขัดกับนิยามของ "สาร" ถ้าเป็นในกรณีแรก
แต่ละส่วนก็จะสามารถดำรงอยู่ได้ด้วยตัวเอง เราจะสามารถ

29

Spinoza, Ethics I, Prop. 13. Dem. "For if it were
divisible the parts into which it would be divided will or will
not retain the nature of substance absolutely infinite. If they
retain it there will be a plurality of substances possessing the
same nature, which (Prop. 5) is absurd. If the second case be
supposed, then (as above) substance absolutely infinite can
cease to be which (Prop. 11) is absurd.

เข้าใจแต่ละส่วนอยู่อย่างเป็นอิสระต่อกันได้ และ "ธรรมชาติ"
นั้นก็จะเป็นสิ่งที่มีขอบเขตจำกัด³⁰

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น สปิโนซาจึงมีทรรศนะว่า "สาร" ต้องเป็นสิ่งไม่มี
องค์ประกอบและไม่สามารถแบ่งแยกได้

นอกจากธรรมชาติที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดนี้ "พระเจ้า" ในปรัชญาของสปิโนซา
ยังมีธรรมชาติอีกหลายประการ เช่น ความสมบูรณ์ (perfection) และความไม่
เปลี่ยนแปลง ความเปลี่ยนแปลงไม่ใช่ธรรมชาติของ "พระเจ้า" เพราะสารที่ติดกับการ
มีอยู่ของ "พระเจ้า" เป็นสิ่งเดียวกัน ถ้ามีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นใน "พระเจ้า" ก็เท่า
กับสารที่ติดของ "พระเจ้า" เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งเป็นไปไม่ได้ อีกประการหนึ่ง ความ
เปลี่ยนแปลงจะต้องเกิดขึ้นช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง แต่เนื่องจาก "พระเจ้า" เป็นนิรันดร์
จึงไม่อยู่ในเวลา ไม่ว่าจะเป็นอดีตปัจจุบันหรืออนาคต สปิโนซาจึงยืนยันว่า "พระเจ้า"
เป็นสิ่งที่ไม่เปลี่ยนแปลง (God is immutable)

2.2 ความเป็นสาเหตุของ "สาร"

2.2.1 มโนภาพเรื่อง ความเป็นสาเหตุของสปิโนซา

³⁰ Spinoza, "Epistola 35, op.cit., p. 445. "It must be
indivisible. For if it were divisible it could be divided into
parts either of the same or of a different nature. In the latter
case it could be destroyed, and so not exist. This is contrary to
the definition. In the former case, each part would contain
necessary existence in itself, and thus one part could exist and
consequently be conceived apart from another, and therefore that
Nature could be understood as finite."

ปัญหาเรื่อง ความเป็นสาเหตุของ "สาร" เป็นปัญหาที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในปรัชญาของสปีโนซา โดยทั่วไปคำว่า สาเหตุ (cause) หมายถึงสิ่งหรือเหตุการณ์ที่เป็นเหตุให้เกิดปรากฏการณ์ใหม่ และปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นใหม่นี้เรียกว่า ผล (effect) เพราะเหตุนี้ความเป็นสาเหตุจึงต้องเกิดในเวลาใดเวลาหนึ่ง แต่สปีโนซามีความคิดแตกต่างจากทรรศนะดังกล่าว เขาไม่คิดว่าความเป็นสาเหตุเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นเพียงชั่วคราวในเวลาใดเวลาหนึ่ง (temporal Process) แต่เป็นนิรันดร์ คือ เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา ทั้งนี้เพราะความเป็นสาเหตุเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นในความเป็นจริง กล่าวคือ "สาร" เป็นสาเหตุของอัญรูปทั้งหลาย ปัญหาเรื่องความเป็นสาเหตุของ "สาร" จึงเป็นเรื่องของสัมพันธภาพระหว่าง "สาร" กับอัญรูปนั่นเอง สปีโนซาใช้คำว่า สาเหตุในความหมายที่แตกต่างไปจากนักปรัชญาคนอื่น ๆ อริสโตเติลเป็นนักปรัชญาคนแรกที่ศึกษาเรื่องสาเหตุโดยใช้คำสำหรับเรื่องนี้ว่า aitia แปลเป็นภาษาละตินว่า causa และกลายเป็นภาษาอังกฤษว่า cause ซึ่งน่าจะตรงกับ ความหมายของคำว่า บัจจัย ซึ่งกว้างกว่าคำว่าสาเหตุในภาษาไทย³¹ อริสโตเติลแบ่งบัจจัยหรือสาเหตุออกเป็นสี่ประเภทคือ

1) วัสดุบัจจัย (Material cause) คือ วัสดุที่ประกอบกันขึ้นเป็นวัตถุหรือวัตถุดิบซึ่งกลายมาเป็นสิ่งของ เช่น ในการทำรูปเทพเจ้าด้วยทองสัมฤทธิ์ ทองสัมฤทธิ์ก็เป็นวัสดุบัจจัย

2) รูปบัจจัย (Formal cause) คือ มโนภาพหรือสารัตถะของสิ่งต่าง ๆ ที่แปลได้เรียกว่า แบบของสิ่งต่าง ๆ รูปบัจจัยของการทำรูปเทพเจ้าคือ เทพเจ้า

3) การกบัจจัย (Efficient cause) คือสาเหตุแห่งการเปลี่ยนแปลง

³¹ กรีติ บุญเจือ, ตรรกวิทยาทั่วไป (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2518), หน้า 60.

ตามตัวอย่างข้างต้น สิ่งที่เป็นเหตุให้ทองสัมฤทธิ์กลายเป็นรูปปั้นหรือสิ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งนี้ คือ ปริมาณ ปริมาณจึงเป็นการบังคับของรูปปั้น ความหมายของคำว่าสาเหตุที่ใช้กันโดยทั่วไป คือสาเหตุที่เป็นการบังคับ

4) อันตปัจจัย (Final cause) คือจุดประสงค์อันเป็นจุดหมายของการเปลี่ยนแปลง จุดหมายของการปั้นที่ปริมาณมุ่งหมายคือ ตัวรูปปั้นที่สำเร็จสมบูรณ์

นักปรัชญาสมัยใหม่ เช่น เดวิด ฮิวม์³² (David Hume) ได้วิจารณ์ทฤษฎีสาเหตุว่า สาเหตุหรือการบังคับเป็นเรื่องของความเชื่อที่ตกทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษ เราไม่มีหลักฐานยืนยันว่าสาเหตุที่แท้จริงของเหตุการณ์ทั้งหลายเป็นอะไร เรารู้เพียงเท่าที่ปรากฏว่าเป็นสาเหตุหน้าหน้าหรือมีัจจัยหน้าหน้าเท่านั้น สัญชาต (perception) เพียงแต่แสดงถึงเหตุการณ์ทั้งหลายที่ต่อเนื่องกัน มิได้แสดงถึงพลังที่ถือว่าเป็นสาเหตุซึ่งมีต่อเหตุการณ์ที่เป็นผลแต่ประการใด จึงไม่มีความสัมพันธ์ที่จำเป็นระหว่างสาเหตุกับผล ผลมิได้สืบเนื่อง (follow) ออกจากสาเหตุ เพียงแต่ตามมาภายหลัง (succeed) สาเหตุเท่านั้น สาเหตุจึงมิได้ก่อให้เกิด (produce) ผล แต่มันเป็นสิ่งที่เกิดก่อน (proceed) ผลเท่านั้น ตามนัยแห่งทฤษฎีนี้ ความเป็นสาเหตุคือ เหตุการณ์ที่เกิดต่อเนื่องกันในเวลาใดเวลาหนึ่งอย่างสม่ำเสมอ (Uniform temporal succession of events) แต่สปีโนซาปฏิเสธทฤษฎีของฮิวม์ดังกล่าว เพราะคิดว่าสาเหตุที่มีก่อให้เกิดผล เราก็มิเรียกว่าสาเหตุ สปีโนซามีทฤษฎีว่า สาเหตุเป็นพลัง และผลคือการแสดงออก (Expression) ของสาเหตุนั้น อีกนัยหนึ่งสาเหตุคือสมรรถนะภาวะ (potency) ที่มีผลเป็นการปรากฏ (manifestation) หรือการ

³² David Hume (1711 - 1776) เป็นนักปรัชญาสมัยใหม่ชาวอังกฤษ ที่อยู่ในกลุ่มประสบการณ์นิยม (Empiricist) เขาปฏิเสธเรื่องสำคัญต่าง ๆ ในอภิปรัชญา เช่น เรื่องความเป็นสาเหตุ เพราะเขามีแนวความคิดสำคัญว่า สิ่งที่เราได้สัมผัสเท่านั้นที่เป็นจริง.

เป็นกรรตุภาวะ (actualization) สปิโนซาถือว่าความเป็นสาเหตุเป็นการกระทำ (action) การกระทำในที่นี้มีได้หมายถึงการ เปลี่ยนลักษณะทางกายภาพหรือสภาวะทางจิตที่เกิดขึ้นในเวลาและสถานที่ การกระทำแสดงถึงความแตกต่าง แต่ในขณะที่เดียวกันก็แสดงถึงเอกภาพ (unity) ของสมรรถนภาวะหรือสาเหตุกับกรรตุภาวะหรือผล ถ้าปราศจากสาเหตุเสียแล้วก็เป็นไปไม่ได้ที่สิ่งใดสิ่งหนึ่งที่จะดำรงอยู่ได้ สาเหตุมี 2 อย่างคือ สาเหตุภายนอก (external cause) กับสาเหตุภายใน (internal cause) ในทรรศนะของสปิโนซา "สาร" เป็นสาเหตุภายในของสิ่งทั้งหลาย เกี่ยวกับเรื่องนี้ ซานัต कुमार เซน อธิบายว่า

ระหว่างสาเหตุกับผลนั้นไม่มีการแบ่งแยกทางกายภาพ... สาเหตุมิได้อยู่ภายนอกผล ทั้งนี้ก็เพราะว่าถ้าอยู่ภายนอกก็แสดงว่า สาเหตุกับผล ไม่มีความสัมพันธ์กัน นี่คือเหตุผลที่ว่าเพราะเหตุใดความสัมพันธ์ทางสาเหตุจึงจำเป็นต้องไม่ใช่สิ่งชั่วคราว ที่เป็นเช่นนั้นก็เพราะว่าเวลาแสดงถึง การสืบเนื่อง ซึ่งหมายถึงการแบ่งแยกและไม่สัมพันธ์กัน 33

ดังนั้นลักษณะของความเป็นสาเหตุของ "สาร" ในปรัชญาของสปิโนซาจึงแตกต่างจาก ความเป็นสาเหตุของพระเจ้า หรือการสร้างโลกของพระเจ้าตามทรรศนะของ

33 Sanat Kumar Sen, A Study of the Metaphysics of Spinoza (Calcutta : Navana Printing Works Private Limited, 1966), p. 49.

"There can be no physical separation between cause and effect, ...The cause must not be external to the effect, for externality implies disconnection. This is the reason why causal relation is, primarily and essentially, non-temporal. For time implies succession, which means separation and disconnection.

ศาสนาคริสต์ ตามทฤษฎีของศาสนาคริสต์นั้น พระเจ้าทรงสร้างโลกขึ้นมาจากความว่างเปล่า การสร้างโลกของพระเจ้าจึงเกิดขึ้นในเวลาใดเวลาหนึ่ง และพระเจ้าทรงมีอยู่ก่อนโลก นอกจากนี้พระเจ้ามิได้ทรงสร้างโลกขึ้นด้วยความจำเป็น แต่พระองค์ทรงสร้างโลกขึ้นมาตามพระประสงค์ของพระองค์ พระเจ้ากับโลกมีความแตกต่างและแยกออกจากกันโดยสิ้นเชิง แต่ตามทฤษฎีของสปีโนซานั้น โลกและสรรพสิ่งในโลกรวมอยู่แล้วในพระเจ้า ในลักษณะเดียวกับที่ประโยคสรุป (conclusion) รวมอยู่ในประโยคอ้าง (Premises) ของรูปนिरนัย (Syllogism) โลกจึงมีอยู่แล้วในพระเจ้า อีกทั้งพระเจ้าต้องทรงสร้างโลกขึ้นในลักษณะจำเป็นคจที่เราคงสรุปประโยคสรุปออกจากประโยคอ้างของรูปนिरนัย อีกประการหนึ่ง พระเจ้ามิได้มีอยู่ก่อนโลกในเวลานั้น ความมีอยู่ก่อนของพระเจ้าเปรียบได้กับประโยคอ้างมีอยู่ก่อนประโยคสรุป ตามนัยแห่งทฤษฎีของสปีโนซาดังกล่าว โลกและสรรพสิ่งในโลกก็คือ พระเจ้า จึงอาจกล่าวได้ว่า จักรวาลก็คือพระเจ้าที่ถูกมองในฐานะเป็นสิ่งที่กินที่ ผู้สร้างและสิ่งสร้าง คือสิ่งเดียวกันนั่นเอง ถ้าเรามองในฐานะเป็นผู้สร้างก็คือพระเจ้า ถ้ามองในฐานะเป็นสิ่งสร้างก็คือเอกภพ

"พระเจ้า" ในปรัชญาของสปีโนซา ประกอบด้วยคุณลักษณะที่ไม่จำกัด แคมมนุษย์สามารถรู้จักได้เพียงสองคุณลักษณะเท่านั้น คือ ความคิด และการกินที่ คุณลักษณะแต่ละหน่วยต่างก็แสดงธรรมชาติของ "พระเจ้า" ดังนั้นสิ่งต่าง ๆ ก็คือ "พระเจ้า" ที่แสดงพระองค์โดยผ่านคุณลักษณะของการกินที่ สิ่งของทางกายภาพแต่ละอย่าง จะมีโนคติรองรับ ซึ่งก็ไม่ใช่อะไรอื่นนอกจาก "พระเจ้า" ที่แสดงพระองค์โดยผ่านคุณลักษณะแห่งความคิด เราไม่รู้จัก "พระเจ้า" โดยตรง เรารู้เพียงการปรากฏของ "พระเจ้า" เท่านั้น เพราะฉะนั้น โลกกับ "พระเจ้า" ก็คือสิ่งเดียวกัน โดยนัยดังกล่าวนี้พวกยิว และพวกคริสต์ที่ยืนที่เคร่งศาสนาในสมัยของสปีโนซา จึงเรียกเขาว่าเป็นคนที่ไม่เชื่อเรื่องพระเจ้า (atheist) เพราะสปีโนซาไม่เชื่อเรื่องพระเจ้าที่มีตัวตน เนื่องจากเขาถือว่า ความเชื่อดังกล่าวเป็นอุปสรรคในการที่เราจะใช้เหตุผลทำความเข้าใจเรื่องนี้ ถ้าเราไม่พยายามวาดภาพพระเจ้าว่าเป็นบุคคลเหมือนมนุษย์ทั่วไป เหตุผลก็จะทำให้เราเข้าใจ

ว่าที่จริงแล้ว "พระเจ้า" กับธรรมชาติมิได้มีความแตกต่างกันเลย การที่คนทั่วไปยึดมั่นในความแตกต่างของ "พระเจ้า" กับธรรมชาติหรือเอกภพนั้น ไม่ใช่เรื่องของเหตุผล แต่เป็นความเข้าใจที่คนมักจะเห็นว่า พระเจ้าทรงเป็นผู้สร้าง ส่วนเอกภพซึ่งรวมทั้งมนุษย์ด้วยเป็นสิ่งสร้าง เมื่อมนุษย์มีเจตจำนงในการกระทำของตัวเอง พระเจ้าที่มีตัวตนก็น่าจะมีสิ่งนี้ด้วย ซึ่งนำไปสู่ปัญหาขัดแย้งเรื่องความชั่วร้ายและความเป็นอิสระของพระเจ้าในการสร้างโลก สปิโนซาแก้ปัญหาดังกล่าว โดยชี้แจงว่า ผู้สร้างและสิ่งสร้างเป็นสิ่งเดียวกันที่มองคนละแง่ ความเป็นสาเหตุของ "พระเจ้า" ในปรัชญาของสปิโนซาจึงมีลักษณะเฉพาะซึ่งแตกต่างจากทฤษฎีของนักปรัชญาคนอื่น ๆ ด้วยเหตุนี้สปิโนซาจึงกล่าวว่า "อะไรก็ตามที่มีอยู่ ต้องมีอยู่ใน "พระเจ้า" และไม่มีสิ่งใดสามารถมีอยู่ หรือเราจะสามารถเข้าใจได้ โดยปราศจาก "พระเจ้า" ³⁴ สปิโนซา อ่างเหตุผลสนับสนุนข้อความดังกล่าวว่า "พระเจ้า" เป็นหนึ่งเดียวสามารถดำรงอยู่โดยตัวเอง แต่อัตถุรูปต้องพึ่ง "พระเจ้า" เพื่อการมีอยู่ของตัวเอง และเราเข้าใจมันได้ก็ต่อเมื่อ "พระเจ้า" ก่อน เพราะฉะนั้นไม่มีสิ่งใดสามารถมีอยู่และเราสามารถเข้าใจได้ ถ้าปราศจาก "พระเจ้า" "พระเจ้า" หรือ "สาร" ไม่เพียงแต่เป็นสาเหตุของอัตถุรูปเฉพาะที่เรารู้จัก คือ อัตถุรูปของคุณลักษณะแห่งความคิดและการกินที่เท่านั้น แต่เป็นสาเหตุของอัตถุรูปภายใต้คุณลักษณะอื่น ๆ ที่เราไม่รู้จัก ด้วย "สาร" จึงเป็นสาเหตุของตัวเอง และของอัตถุรูปทั้งหมด ด้วยเหตุนี้เราจึงอาจกล่าวได้ว่า "สาร" เป็นสาเหตุสากล (universal cause) ของทุกสิ่งทุกอย่าง

2.2.2 "สารเป็นสาเหตุเสรี" (Free cause)

นอกจากเป็นสาเหตุสากลของสรรพสิ่งแล้ว ลักษณะที่สำคัญอีกประการหนึ่ง

³⁴ Benedict de Spinoza, Ethics, Ed. James Gutmann (New York : Hafner Publishing Company, 1949), Prop. 15, p. 52.

"Whatever is, is in God, and nothing can either be or be conceived without God."

ในเรื่องความเป็นสาเหตุ คือ "สาร" เป็นสาเหตุเสรี ความหมายของสาเหตุเสรีใน
 ทรรศนะของสปีโนซามีลักษณะพิเศษเฉพาะ ซึ่งเกือบจะเป็นความหมายที่ตรงกันข้ามกับ
 ความหมายที่เข้าใจกันโดยทั่วไป สปีโนซานิยามความหมายของสิ่งเสรี (free) และ
 สิ่งจำเป็น (necessary) ว่า สิ่งเสรี คือ สิ่งที่มีอยู่โดยความจำเป็นของธรรมชาติ
 ของตัวเองและถูกกำหนดโดยธรรมชาติของตัวเองเท่านั้น ส่วนสิ่งจำเป็นนั้น หมายถึงสิ่ง
 ที่การมีอยู่และการกระทำของมันถูกกำหนดโดยสิ่งอื่น³⁵ สปีโนซามีทรรศนะว่า ในบรรดา
 สิ่งทั้งหลายที่มีอยู่ เราอาจแบ่งได้เป็นสองประเภทคือ

- 1) สิ่งซึ่งถูกกำหนดโดยสาเหตุของมัน (necessary by their cause)
 หมายถึงสิ่งจำเป็น
- 2) สิ่งซึ่งถูกกำหนดโดยธรรมชาติของตัวเอง (necessary by their own
 nature) หมายถึง สิ่งเสรี ดังนั้นสิ่งที่เป็นอิสระอย่างแท้จริง ก็คือสิ่งซึ่งเป็นสาเหตุ
 ของตัวเองและเป็นสาเหตุแรก (first cause) ของสิ่งทั้งปวงนั่นเอง

สปีโนซาอธิบายความเป็นสาเหตุของ "พระเจ้า" ในทฤษฎีบทที่ 17 ว่า "การ
 กระทำของพระเจ้า มาจากกฎแห่งธรรมชาติของพระองค์เองเท่านั้น มิได้ถูกบังคับโดย
 สาเหตุอื่นใดทั้งสิ้น"³⁶ เนื่องจากทุกสิ่งทุกอย่างมีอยู่ใน "พระเจ้า" ดังนั้นจึงไม่มีสิ่ง
 ใดที่จะเป็นสาเหตุที่กำหนดการกระทำของพระองค์ได้ ไม่ว่าจะ เป็นสาเหตุภายในหรือ
 สาเหตุภายนอก การกระทำของ "พระเจ้า" เป็นไปตามธรรมชาติของพระองค์เอง โดย
 นัยดังกล่าวนี้ "พระเจ้า" เท่านั้นที่เป็นสาเหตุเสรี เพราะเหตุว่า "พระเจ้า" ดำรง

³⁵ Ibid., def. 7. p. 41.

³⁶ Ibid., Prop. 17. p. 55. "God acts from the laws of His
 own nature only, and is compelled by no one."

อยู่ และกระทำการต่าง ๆ โดยความจำเป็นตามธรรมชาติของพระองค์เองเท่านั้น ไม่ใช่เป็นสาเหตุเสรี เพราะสามารถกระทำการทุกอย่างได้โดยอิสระตามที่เข้าใจกันทั่วไป ในนิยามที่เจ็ค สปีโนซากำหนดว่า สิ่งเสรีตามความหมายของเขาคือ สิ่งที่ออกมาจากตัวของมันเองในทำนองเดียวกับประโยคอ้างและประโยคสรุปในรูปนิรนัย มันสามารถดำรงอยู่ได้ด้วยตัวเอง มิได้ถูกกำหนดโดยสิ่งอื่นใด แต่เป็นไปตามธรรมชาติของตัวเอง จากนิยามดังกล่าวนี้ สปีโนซาสรุปว่า "พระเจ้า" เป็นสาเหตุเสรีอย่างแท้จริง

ในทรรศนะของนักปรัชญาคริสเตียนสมัยกลาง พระเจ้าก็เป็นสาเหตุเสรีเหมือนกัน โดยถือว่า การสร้างของพระเจ้าเป็นการกระทำที่เกิดจาก เจตจำนงและมโนสของพระองค์ แต่พระเจ้ามิได้ทรงสร้างสิ่งที่อยู่ในมโนสและอำนาจของพระองค์ทั้งหมด พระองค์เลือกที่จะสร้างเพียงบางอย่างเท่านั้น นักปรัชญาสมัยกลางยอมรับว่า พระเจ้าไม่สามารถสร้างสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ทั้งหลาย เช่น การลากเส้นทะแยงมุมของรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสให้มีความยาวเท่ากับด้านของสี่เหลี่ยมจัตุรัสนั้น สปีโนซาไม่เห็นด้วยกับความคิดดังกล่าว เพราะเหตุที่มันขัดกับสรรพเดชะ (Omnipotence) ของพระเจ้า เขาคิดว่า พระเจ้ามิได้กระทำการต่าง ๆ จากเจตจำนงเสรี (Free will) มโนสและเจตจำนงนั้นเป็นคุณสมบัติของมนุษย์ ไม่ใช่พระเจ้า เขามีทรรศนะว่า "พระเจ้า" ต้องสร้างสิ่งที่สามารถสร้างได้ทั้งหมด โดยไม่มีการเลือกจะเว้นที่จะไม่สร้างสิ่งหนึ่งสิ่งใด³⁷ สปีโนซาไม่เชื่อเรื่องเจตจำนงของพระเจ้า เขาคิดว่า "...ไม่มีสาเหตุใด ไม่ว่าจะ เป็นสาเหตุภายนอกหรือสาเหตุภายในที่จะสามารถกระตุ้นให้พระเจ้ากระทำการต่าง ๆ ได้..."³⁸ คำว่าสาเหตุภายในของ

³⁷ Sen, op.cit., p. 62.

³⁸ Spinoza, op.cit., Prop. 17. Cor. 1. p. 56. "...these is no cause, either external to God or within Him, which can excite Him to act..."

พระเจ้าในที่นี้สปีโนซา หมายถึงเจตจำนง (will) หรือแผนการ (design) ของพระเจ้านั่นเอง

ปัญหาเรื่องความเป็นสาเหตุเสรีของ "พระเจ้า" ในปรัชญาของสปีโนซา อยู่ที่การตีความหมายของคำว่า "เสรี" เพราะสปีโนซาใช้คำนี้ในความหมายที่แตกต่างจากความเข้าใจของคนทั่วไป คำว่าเสรีในที่นี้ไม่ใช่เรื่องของการตัดสินใจ แต่หมายถึงความจำเป็นที่เป็นเสรี (free necessity) คือ เป็นความจำเป็นที่มาจากธรรมชาติของตัวเอง มันจึงมีความหมายตรงกันข้ามกับการถูกกำหนดหรือถูกบังคับโดยสิ่งอื่น³⁹ สปีโนซาพิสูจน์ความเป็นสาเหตุเสรีของ "พระเจ้า" โดยอาศัยการเปรียบเทียบแบบเรขาคณิต (geometrical analogy) ดังนี้

จากอำนาจสูงสุดหรือธรรมชาติซึ่งไม่มีขอบเขตจำกัดของ "พระเจ้า" สิ่งทั้งหลายก็หลั่งไหลหรือกลัดกลายออกมาโดยความจำเป็น ในทำนองเดียวกับที่จากธรรมชาติของรูปสามเหลี่ยม สิ่งที่เกิดตามมาก็คือ มุมทั้งสามของรูปสามเหลี่ยมนั้นรวมกัน เท่ากับสองมุมฉากและเป็นเช่นนี้ อยู่ชั่วนิรันดร์⁴⁰

สปีโนซาสรุปว่า "พระเจ้า" เป็นสิ่งเกี่ยวที่กระทำการจากธรรมชาติของตัวเอง

³⁹ Sen, op.cit., p. 63.

⁴⁰ Spinoza, op.cit., Prop. 17, p. 67. "...from the supreme power of God, or from His infinite nature, infinite things in infinite ways, that is to say all things, have necessarily flowed or continually follow by the same necessity, in the same way as it follow from the nature of a triangle, from eternity and to eternity, that its three angles are equal to two right angles.

จึงเป็นสาเหตุเสรีของสรรพสิ่ง สิ่งทั้งหลายมีอยู่ "พระเจ้า" ต้องอาศัย "พระเจ้า" ถ้าปราศจาก "พระเจ้า" เสียแล้ว สิ่งเหล่านี้จะมีอยู่ไม่ได้ และเราก็จะเข้าใจมันไม่ได้ ทุกอย่างถูก "พระเจ้า" กำหนดมาก่อนแล้ว (Predetermined) โดยผ่านธรรมชาติ อสัมพัทธ์หรืออำนาจที่ไม่มีขอบเขตจำกัดของพระองค์เอง (Absolute nature or infinite power)

2.2.3 "สาร" เป็นสาเหตุอันตรวิสัย (Immanent cause)

ลักษณะสำคัญที่สุดในความเป็นสาเหตุของ "สาร" ตามทรรศนะของ สปิโนซาคือ "สาร" เป็นสาเหตุอันตรวิสัย สปิโนซามีทรรศนะว่า "พระเจ้า" เป็นสาเหตุอันตรวิสัย, ไม่ใช่สาเหตุที่อยู่แยกออกไปของสิ่งทั้งหลาย⁴¹ หมายความว่า "พระเจ้า" ไม่ใช่สาเหตุที่อยู่ภายนอกสิ่งทั้งปวง สปิโนซาเห็นความหมายของสาเหตุภายนอกกับสาเหตุภายในมากเป็นพิเศษ อริสโตเติลเป็นนักปรัชญาคนแรกที่แบ่งสาเหตุออกเป็นสาเหตุภายนอกกับสาเหตุภายใน เขามีทรรศนะว่า ลักษณะสำคัญของสาเหตุภายในคือมันไม่สามารถแยกจากผล (effect) ของมันได้ เช่น จิตไม่อาจแยกออกจากร่างได้ ด้วยเหตุนี้ความหมายที่แท้จริงของสาเหตุอันตรวิสัยก็คือ การไม่สามารถแยกออกจากผลของมันได้ ส่วนคำว่าเหตุตรวิสัย (Transcedent) นั้นมิได้มีความหมายตรงกันข้ามกับอันตรวิสัยเพราะมันมีความหมายว่ายิ่งใหญ่กว่า (greater) เท่านั้น

การที่สปิโนซาคิดว่า "พระเจ้า" เป็นสาเหตุอันตรวิสัยของสิ่งทั้งหลายเป็นการปฏิเสธว่า "พระเจ้า" ไม่ใช่สาเหตุภายนอกที่อยู่แยกจากสิ่งต่าง ๆ แสดงว่าสาเหตุและผลไม่สามารถแยกจากกันได้ นี่ก็คือลักษณะสำคัญของสาเหตุภายในตามทรรศนะของอริสโตเติล สปิโนซานิยามความหมายของสาเหตุอันตรวิสัยว่า หมายถึง "สาเหตุที่ไม่สามารถทำให้เกิด

⁴¹ Spinoza, op.cit., Prop. 18. p. 59. "God is immanent and not transient cause of all things."

นกลางนอกตัวเองได้...ผลจะยังคงรวมอยู่กับสาเหตุของมันในลักษณะที่มันรวมกันทำให้เกิดส่วนรวมทั้งหมดขึ้น" ⁴² การที่สปิโนซามีความคิดว่า สิ่งทั้งหลายมีอยู่ใน "พระเจ้า" ในลักษณะที่สิ่งซึ่งมีลักษณะเป็นสากลน้อยกว่า (less universal) มีอยู่ในสิ่งที่เป็นสากลมากกว่า (more universal) โดยใช้คำว่า สิ่งทั้งหลายเป็นส่วนประกอบ (parts) ของสรวระ (the whole) คือ "พระเจ้า" ⁴³ วอลฟตัน อธิบายความหมายของสาเหตุอันตรวิสัยตามทฤษฎีของสปิโนซาดังนี้

เมื่อสปิโนซากล่าวว่า สิ่งทั้งหลายมีอยู่ใน "พระเจ้า" นั้น เขาหมายความว่าตรงกันกับอริสโตเติลที่กล่าวว่า มนุษย์เป็นชนิดหนึ่งที่อยู่ในประเภทของสัตว์ และเมื่อเขาบอกว่าสิ่งทั้งหลายอยู่ใน "พระเจ้า" ในลักษณะซึ่งเป็นส่วนต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสรวระนั้นเขาหมายความว่าตรงกันกับอริสโตเติลที่บอกว่า ส่วนประกอบมีอยู่ในสรวระ...จึงอาจกล่าวได้ว่า มนุษย์และสัตว์ป่าเป็นชนิดหนึ่งของสิ่งมีชีวิตประเภทสัตว์คุดังส่วนประกอบต่าง ๆ อยู่ในส่วนรวมทั้งหมด นี้คือความหมายของการกล่าวว่า "พระเจ้า" เป็นสาเหตุอันตรวิสัยของสิ่งทั้งปวง "พระเจ้า" เป็นสาเหตุภายในเช่นเดียวกับประเภทเป็นสาเหตุภายในของชนิด และชนิดเป็นสาเหตุภายใน

⁴² Benedict Spinoza, "Short Treatise," quoted in Harry Austryn Wolfson, The Philosophy of Spinoza, (New York : Meridian Books, 1960), p. 324. "which by no means produces anything outside itself...the effect remains united with its cause in such a way that together they constitute a whole."

⁴³ Benedict Spinoza, "Epistola 32," Spinoza Selections, Ed. John Wild (London : Scribner's son, 1930), pp. 440-3.

ในของสิ่งเฉพาะและส่วนรวมเป็นสาเหตุภายในของส่วน
ประกอบ⁴⁴

ลักษณะดังกล่าวนี้ เป็นเหตุให้เกิดความเข้าใจว่า สิ่งสากล (Universal)
กับสิ่งเฉพาะหน่วย (Particular) มิได้แยกออกจากกัน ถึงกระนั้นก็ได้หมายความ
ว่ามันเป็นสิ่งเดียวกัน เพราะสปีโนซา ถือว่าสิ่งสากลนั้นเป็นสิ่งที่มี โสมโนภาพแห่งการ
มีอยู่ แม้ว่าจะเป็นมโนภาพในความหมายที่วาจิสสร้างขึ้นเอง⁴⁵ ดังที่ได้กล่าวไว้ใน

⁴⁴ Harry Austryn Wolfson, The Philosophy of Spinoza,
(New York, Meridian Books, 1960), p. 324. "When Spinoza says
that all things are in God he means exactly the same thing as
when Aristotle says that man exists in animal as a specie in a
genus. And when he further says that all things are in God as
parts are in the whole he means again exactly the same thing as
when Aristotle says that the 'part is in the whole...that is to
say, the species man and beast exist in the genus animal as parts
in a whole. It is in this sense that God is the immanent cause
of all things; He is their internal cause as the genus is the
internal cause of the species or the species of the particulars
and as the whole is the internal of its parts."

⁴⁵ Ibid., pp. 324-5. "a certain kind of conceptual
existence, even though conceptual in the sense that it is
invented by the mind."

เรื่อง "สาร" กับคุณลักษณะ กังนั้ถึงแม้ว่า "พระเจ้า" จะเป็นสาเหตุอันตรวิสัยที่ไม่อาจแยกจากสิ่งทั้งหลายได้ แต่ "พระเจ้า" กับสิ่งต่าง ๆ ก็ยังคงมีความแตกต่างกัน ชานัก คุมาร์ เช่น อธิบายความคิดดังกล่าวของสปีโนซาวา

"พระเจ้า" เป็นสาเหตุที่มีได้แยกออกจากผล แต่ในขณะเดียวกันก็ยิ่งใหญ่กว่าสิ่งที่เป็นผล เพราะ "พระเจ้า" เป็นสิ่งไม่มีขอบเขตจำกัด แต่ผลที่เกิดขึ้นเป็นสิ่งมีขอบเขตจำกัด "พระเจ้า" ยิ่งใหญ่กว่าส่วนต่าง ๆ ในธรรมชาติเพราะพระองค์เอง คือธรรมชาติโดยส่วนรวมทั้งหมด 46

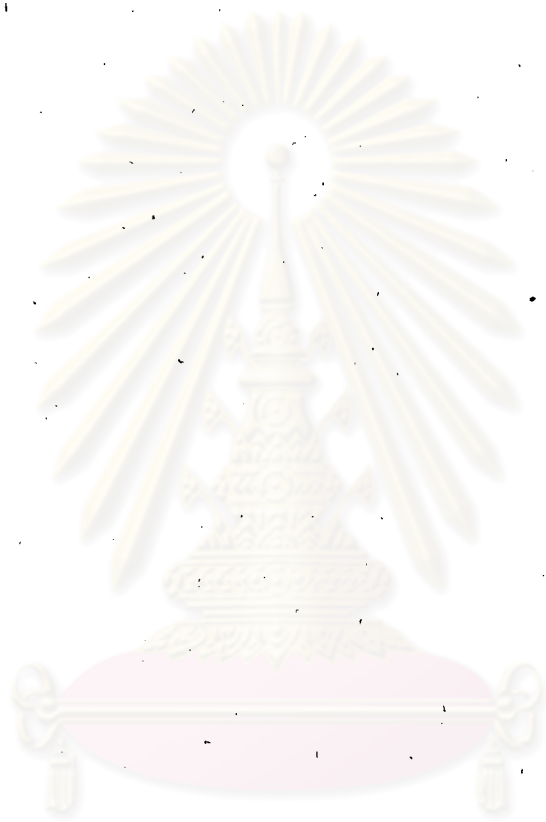
เมื่อเปรียบเทียบกับอัญรูป "พระเจ้า" คือสาเหตุอันตรวิสัย ถ้าเปรียบเทียบกับตัวเอง พระเจ้าคือสาเหตุในตัวเอง (Causa sui) ซึ่งไม่ต้องพึ่งสาเหตุอื่นใดทั้งสิ้น และถ้าเปรียบเทียบกับคุณลักษณะจะพบว่าทั้ง "พระเจ้า" และคุณลักษณะต่างก็เป็นสากล แต่ "พระเจ้า" เป็นสากลอย่างแท้จริง (Real universal) เพราะเหตุที่การมีอยู่ของ "พระเจ้า" เป็นสิ่งที่จิตของมนุษย์ค้นพบ (Discovers) ส่วนความเป็นจริงของคุณลักษณะนั้นไม่สามารถอยู่แยกออกไปจาก "พระเจ้า" ได้ เพราะการมีอยู่ของคุณลักษณะถูกสร้างขึ้นโดยมนัสหรือจิตของมนุษย์

สปีโนซาวาสรุปว่า "พระเจ้า" เป็นสาเหตุอันตรวิสัยเพราะทุกสิ่งทุกอย่างต้องมีอยู่ใน "พระเจ้า" ไม่มีสิ่งใดอยู่ภายนอก "พระเจ้า" ได้ ไม่ว่าสิ่งนั้นจะเป็นสารหรืออัญรูป อัญรูปไม่เพียงแต่จำเป็นต้องอยู่ใน "พระเจ้า" เท่านั้น มันจำเป็นต้องอาศัย "พระเจ้า"

46

Sen, op.cit., p. 60. "God is immanent in His effects, but He also 'transcends' each one of them, for He is infinite while they are finite. God is transcendent to any and every one of the parts of nature because he is the whole of Nature itself."

เพื่อการมีอยู่ของตัวเองด้วย เพราะมันถูกสร้างโดย "พระเจ้า" ดังนั้น "พระเจ้า" จึง
 เป็นสาเหตุของอัญรูปซึ่งตั้งมีอยู่ใน "พระเจ้า" เท่านั้น ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า "พระเจ้า"
 เป็นสาเหตุอันตรวิสัยของอัญรูปทั้งหมด⁴⁷

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁴⁷ Spinoza, op.cit., Prop. 18. p. 59.